

Essay

På vej mod Dramaturgi – og lidt videre

På vej mod Dramaturgi – og lidt videre

Af John Andreassen

Første september 1959 lægges grundstenen til det dramaturgiske studium, der i noget udviklet form kan fejre 60 års-jubilæum ved Aarhus Universitet i 2019. Men allerede fra begyndelsen af 1900-tallet arbejdes der for oprettelsen af dramaturgiske og teatervidenskabelige universitetsstudier forskellige steder i USA og Europa.

Teatervidenskabelige pionerer

James Brander Matthews (1852-1929) er professor i Dramatic Literature på Columbia University i USA 1900-1924. Han udgiver bl.a. *The Development of the Drama* (1903) og *Principles of Playmaking* (1919).

Samtidig underviser George Pierce Baker (1866-1935) på Harvard University i Massachusetts (1888-1924). I 1905 starter han *47 Workshop* i dramaskrivning. Da han ikke kan få oprettet en akademisk uddannelse i faget, flytter han til Yale University i Connecticut, hvor han er med til at skabe og instruere på Yale School of Drama. Hans kendteste bog er *Dramatic Technique* (1919).

I Tyskland lægger Max Herrmann (1865-1942) grunden til en fremtidig Theaterwissenschaft, der betragter dramateksten som oplæg til iscenesættelse og ikke bare som litteratur. Herrmann interesserer sig også for mindre tekstbaserede, folkelige teaterformer. Han holder sin første teatervidenskabelige forelæsning på Germanistischen Institut i Berlin år 1900, men først i 1919 får han en lærestol uden for instituttet. I 1923 bliver han leder af det nystartede Theaterwissenschaftliche Institut ved Universität zu Berlin (nu Humboldt-

Universität). Ved nazisternes magtovertagelse i 1933 bliver Herrmann afskediget og i 1942 sendes han og hustruen til koncentrationslejren Theresienstadt, hvor han dør.

Matthews, Baker og Herrmann udgør – sammen med en række nordiske teaterforskere – en væsentlig inspiration for oprettelsen af Dramaturgistudiet i Århus langt senere.

Teateruddannelse i Danmark

I begyndelsen af det 20. århundrede har Danmark kun et universitet, Københavns Universitet. Her undervises bl.a. i de litterære grundgenrer prosa, lyrik og dramatik. Sidstnævnte dog endnu ikke med henblik på tekstens opførelsesmuligheder.

Det har Det Kongelige Teaters Elevskole derimod taget sig af siden 1886. Flere elevskoler oprettes ved store teatre under og især efter Anden Verdenskrig: Odense Teaters Elevskole (1941), Teaterdirektørforeningens Elevskole, også kaldet Privatteatrenes i København og Århus Teaters Elevskole, begge i 1949 samt Aalborg Teaters Elevskole 1955. De københavnske teaterskoler og Aalborg Teaters nedlægges i 1968 med oprettelsen af en – udvidet – Statens Teaterskole i København.¹

Men dels vil studerende selv studere teater på videnskabelig basis, og dels vil de opføre deres egne versioner af klassikere såvel som tidens avantgarde. Ikke blot i Danmark, men i hele Norden. Og studenterrevyer eller spex kan ikke længere dække hele teaterbehovet fra

1) 2015 samles alle statsstøttede teaterskoler samt musicaluddannelsen ved Fredericia Teater og efteruddannelsen i Odsherred i Den Danske Scenekunstskole, DDSKS.

slutningen af 1920'erne og fremefter.

1928 grundlægges Aarhus Universitet. Samme år fejrer Københavns Universitet 450 års jubilæum (1478-1928), og i den anledning skriver sceneinstruktør, skuespiller og teaterforsker dr. phil. Egill Røstrup (1876-1940) i en kronik i Den akademiske Borger om *Teater og Universitet*:

... ved Københavns Universitet doceres Kunsthistorie, Archaeologi og Musikvidenskab. – Teatret og dets kunst er derimod fuldkommen overladt til sig selv. ... I England, i America, i Tyskland især, er det anderledes. Der varetager mange steder Universiteterne den dramatiske Kunsts Tarv, som de varetager de andre Kunstarters. ... der er skabt en hel Teatervidenskab, der ogsaa beskæftiger sig med Kunstens theoretiske Problemer, saavel som med dens praktiske Udøvelse i Fortid og Nutid.

En utvetydig opfordring til Københavns Universitet til at gå samme vej.

Studenterteatrenes indtog

I 1927 oprettes Stockholms Studentteater på initiativ af bl.a. den langt senere professor i teaterhistorie, Gösta M.(auritz) Bergman (1905-1975). Først i 1936 stiftes Den Danske Studenterscene efter tilløb i slutningen af 1920'erne og begyndelsen af 30'erne. Og i 1941 oprettes Musiske Studenter ved det nye universitet i Århus.

Der etableres snart et – lidt spredt – samarbejde mellem landene. I april 1938 inviteres Den Danske Studenterscene til søsterscenerne i Stockholm og Uppsala. Men først i 1941 lykkes det at få et genbesøg i stand i København, hvor Stockholms Studentteater

spiller Strindbergs *Pelikanen* i den 23-årige Ingmar Bergmans (1918-2007) instruktion.

1939 bliver Jens (Severin) Kruuse (1908-1978) docent i almindelig og sammenlignende litteraturvidenskab i Århus. Bl.a. ansat af Ad(olf) Stender-Petersen (1893-1963). I *Den Jydske Akademiker* nr. 6 1941 efterlyser Kruuse et avantgardistisk studenterteater:

længe har Teaterkunstens Venner indenfor Studenterforeningen ønsket at der en skønne Dag maatte opstaa en rigtig Studenterscene ... i vor traditionsbundne i sin Kulturkonservatisme hyggeligt blundende Arbejdsby. Studenterteater og Forsøgsteater, Studenterscene og Eksperimentalscene er identiske Begreber. ... Teaterrevolution, Laboratorieforsøg. ...

Samme år oprettes som sagt Musiske Studenter – navngivet af Jens Kruuse – på Døvestiftelsen ”Hephata” i Langelandsgade.² 1942-49 underviser Kruuse på Askov Højskole, hvor han bliver efterfulgt af Tage Hind (1916-96) fra 1951 til 1961. Begge instruerer eleverne. Senere kommer Jens Kruuse tilbage til Dramaturgi og overtager Tage Hinds eksterne lektorat 1970-74, indtil Jens Kruuse bliver syg og må stoppe. Verden var og er lille. Jens Kruuse efterfølges af adjunkt Jørn Langsted (1945-2018), der fungerer som professor 1988-2012.

1948 – afbrudt af Anden Verdenskrig – holdes den første nordiske studenterscenekonference i Lund, og her dannes Nordisk Studentteaterunion (NSTU). De følgende år går konferencerne på skift i Norden, og 1954 udvides paraplyen på europæisk plan med studenterteaterunionen ESTU. Det er et mellemfolkeligt brobyggerprojekt efter krigen med centrum i Erlangen i det ellers slagne Tyskland.

2) Her har Dramaturgi praktiske øvelser omkring 1970 – før oprettelsen af Institut for Dramaturgi med egen teatersal på hjørnet af Willemoesgade og Otto Ruds Gade 1973

Nordiske, teatervidenskabelige institutioner

1942 bliver Agne Beijer (1888-1975) den første nordiske universitetslærer i teaterhistorie – i Stockholm. Han genopdager Drottningholms Slotsteater i 1921 og får det restaureret. Teatret fungerer stadig som barokteater i 2019. I 1946 får han et 'personligt professor' indtil han pensioneres i 1958 – uden garanti for oprettelse af et teatervidenskabeligt institut. Han efterfølges dog af Gösta M. Bergman 1958-71, der bl.a. er chef for det nyoprettede turnéteater, Riksteatern, 1934-57.

1953 begynder Ester-Margaret von Frenckell (1890-1974) at undervise i teaterhistorie ved Helsingfors Universitet, og Torben Krogh (1895-1970) bliver professor i Teatrets Æstetik og historie efter en længere karriere som instruktør ved Det kgl. Teaters opera. Samme år ansættes Sven Møller Kristensen (1909-91) som professor ved Institut for Nordisk Sprog og litteratur i Århus. Vi nærmer os langsomt men sikkert dramaturgien. "Mølleren" har selv om karriere som poet og er medopretter af den første, antiautoritære lilleskole i 1949. Tiden er så småt ved at være moden til mere reformvenlig pædagogik – også på universitetet.

1954 deltager Beijer, von Frenckell og Krogh i NSTU's kongres i Göteborg sammen nogle af deres studerende. Her ønsker man bl.a. en teateruddannelse ved universitetet med samme status og respekt som den musikvidenskabelige uddannelse. Der er altså fortsat en aktiv kamp for anerkendelse af et anderledes universitetsstudium.

Dramaturgi nærmer sig

1955 synes denne kamp at 'kulminere'. I april står Musiske Studenter for den nordiske studenterscenekongres i Århus. Her deltager de teaterinteresserede Sven Møller Kristensen og Gustav Albeck (1906-95) fra Nordisk. Kongressen refereres dagligt af de senere dramaturgi-undervisere, Christian Ludvigsen (1930-2019) og Henrik Nyrop-Christensen

(1930-93) i *Den histrioniske delfin* (gøgleragtige) nr.1-4. Man diskuterer bl.a. forholdet mellem skole og teater. Og de sidste to dage er der fokus på universitet og teater, hvor Søren Møller Kristensen citeres for følgende:

... noget i stil med de amerikanske workshop teaterakademier ... en slags ekstra bifagseksamen ... med henblik på nye gymnasiefag ... og dels være teoretisk og dels praktisk, eventuelt ledet af en skuespillerinstruktør. ... næppe, at man kan få denne ekstraeksamen anerkendt som bifag; den bliver snarere foreløbig et supplement til studiet (på Nordisk), måske i tilknytning til den foreslåede cand.art eksamen.

3.11.1955 foreslår Sven Møller Kristensen tillægsfaget dramaturgi, og 11.11. nedsætter Det Humanistiske Fakultet et udvalg, der bl.a. består af Sven Møller Kristensen og Ad. Stender-Petersen, men udvalget bliver først indkaldt i begyndelsen af 1959. Stender-Petersen foreslår Tage Hind fra Askov Højskole som underviser, og 1.6.1959 bakker fakultetsrådet op om forslaget og ansætter Tage Hind fra 1.9.1959.

Hind bliver først undervisningsassistent, og han forelæser om dramahistorie og dramateori hver fredag 15-16 og laver praktiske øvelser kl. 20-22. Hertil kommer hans omfattende instruktionsarbejde ikke mindst i UT (Universitetets Teaterværksted). 1962 udgiver han klassikeren, *Dramaturgiske studier*. Tage Hind er ikke mindst inspireret af amerikanske universiteters workshopteater med pionerer som George Pierce Baker og Brander Matthews. Tage Hind underviser og instruerer i Århus indtil 1969, hvor han får et lektorat på Københavns Universitet, hvor Sven Møller Kristensen har fået et professorat i 1964. 1963 ansættes også Christian Ludvigsen, der bl.a. er specialist i absurd teater med erfaring i oprettelse af alternative teatre. Han underviser og administrerer frem til 1997. Et af hans forbilleder er Max Hermann.

Vejen mod en fremtid

Dermed er vejen banet for den senere dramaturgiuddannelse, der har ændret skikkelse en del gange 1959-2019: Fra tillægsgang i 1959 til første bifagsordning på tre år med fire discipliner under Nordisk i 1963 over et selvstændigt Institut for Dramaturgi med egen teatersal, bifag, hovedfag – og i en kortere årrække magisterkonferens – i Willemoesgade på Trøjborg til Afdeling for Dramaturgi og Musikvidenskab i den tidligere kaserne i Langelandsgade med en 3-årig Bacheloruddannelse med 14 discipliner samt en 2-årig Kandidat med 6 discipliner i 2019. Omkring 2024 skal Dramaturgi og de andre Kasernefag formentlig flytte til det tidligere Århus Kommunehospital ved Randersvej (Campus 2.0) sammen med bl.a. den tidligere handelshøjskole (Århus BSS) og dele af sundhedsvidenskab.

Kilder

Andreasen, John, 1998. *IfD – 73 – 98* -. Århus: Institut for Dramaturgi.

Hagberg, Silvia, 2009 (1998). *Brudstykker af et mønster. Nordisk studenterscene- og Universitetsinitiativer 1928-1959*. Århus: Afdeling for Dramaturgi, Institut for Æstetiske Fag, Aarhus Universitet. Særtryk 2009.

Kemp, Torben P. 25.9.1959. Nye tanker om teatret og Dramaturgisk spænding i luften. *Studentenbladet*.

Ludvigsen, Christian, 1997. *Det begyndte med Beckett. Min egen teaterhistorie*. Århus: Institut for Dramaturgi.

Risum, Janne, 1996. "Min lærer er død. Tage Hind". *Årsberetning 1996*. Århus: Institut for Dramaturgi, Aarhus Universitet, s. 21-26.

Scavenius, Alette (red.), 2007. *Gyldendals teaterleksikon*. København: Gyldendal.